

Poul Molde: DET FUNKTIONELLE SAMFUND. Rasteds Forlag. Kbhvn. 176 Sider.

En Anmelder, der ved Københavns Universitet har modtaget Impulser til at tænke over Samfundets økonomiske Foreteelser, staar fuldstændig raad-vild over for den Opgave at skulle give nogle vejledende Udtalelser om Poul Moldes sidste Bog: Det funktionelle Samfund. Maaske er det Universitetets Skyld, at det har ført sine Elevers Tanker ind i en bestemt Retning, der gør det umuligt at forstaa en Fremstilling om økonomiske Emner af en Forfatter som Poul Molde, der dog er udgaaet fra en anden dansk videnskabelig Læreanstalt, men rent objektivt kan man ikke udelukke den Mulighed, at Fejlen ligger hos sidstnævnte Anstalt, derved at den ikke har opøvet sin Elev i al Videnskabs Maal: at tænke rigtigt. Men Poul Molde er maaske ikke typisk? Under alle Omstændigheder har Anmelderen ikke kunnet undgaa paany at blive bestyrket i den Overbevisning, at der burde foregaa et intimere Samarbejde mellem Københavns Universitet og Den tekniske Højskole for saa vidt angaar Studiet af Økonomien, saaledes at vi i hvert Fald kunde lære at forstaa hverandre.

Idet Anmelderen saaledes maa give op m. H. t. at fremstille Forfatterens Mening, skal der dog gives et Par Udpluk af forskellige Enkeltheder i Bogen.

Nationalekonomernes Forsøg gennem Tiderne paa at forstaa noget af de økonomiske Foreteelser affærdiges Side 46 med den Bemærkning, at »en systematisk Trængen til Bunds i Elementerne saa man aldrig«. Det anerkendes dog som i en vis Forstand prisværdigt, at Nutidens Økonomer er meget forsigtige med at spaa om Konsekvenserne af ny overraskende Begivenheder, og som lysende Eksempler paa Videnskaber, hvis Udøvere ikke er bange for at tage Stilling til Opgaverne, anføres derefter Ingeniørerne og Lægerne.

Forfatterens Vurdering af den tekniske Udviklings Styrke i den sidste Snes Aar er uden Forbindelse med Virkeligheden. I de store Industrilande regner han med en faktisk gennemsnitlig Forøgelse af Varemengden pr. Arbejdstime paa omkring det 100 (er hundrede) dobbelte, for de mindst industrialiserede Landes Vedkommende til det 10-dobbelte, og for hele den civiliserede Verden altsaa et Sted herimellem. Ud fra noget Kendskab til det statistiske Materiale, der kan belyse den skete Udvikling, nærer Anmelderen ikke Betænkelighed ved at betegne en saadan Opfattelse som Udtryk for den mest fuldkomne Mangel paa Evne til at vurdere økonomiske Kendsgerninger.

Af lignende Karakter er Forfatterens Bedømmelse af Luksusforbrugets Stigning i samme Tidsrum. Side 69 defineres Livsfornødenheder som Ting, der er nødvendige for det rent dyriske Livs Opretholdelse, og Luksus som alt det øvrige, og efter at have brugt nogle Sider til at paavise den Selvfølgelighed, at der forudsat konstant Forbrug af Livsfornødenheder vil foregaa en forholdsvis stor Stigning i Luksusproduktionen ved fremadskridende Teknik, ender Forfatteren Side 77 med at slaa fast, at Luksusforbrugets paa-kraevende Vækst siden 1913 »afgjort ikke ligger under 100, snarere 1000 eller maaske 10000 Gange«. Medens vi er ved de store Tal, kan det nævnes, at Forfatteren Side 129 opstiller nogle Forudsætninger, hvorefter Seddelomløbet i Danmark burde være 10800 Mill. Kr.!

Side 106 morer Forfatteren sig med at opstille en Formel for Arbejdsløshedsprocentens Størrelse ved stigende Teknik, og ved at undlade at medtage et Udtryk for Prisniveauets Størrelse fremkommer det Resultat, at alle Arbejdere vilde blive arbejdsløse, hvis de arbejdsløse ingen Understøttelse faar,

Poul Molde: DET FUNKTIONELLE SAMFUND. Rasteds Forlag. Kbhvn. 176 Sider.

En Anmelder, der ved Københavns Universitet har modtaget Impulser til at tænke over Samfundets økonomiske Foreteelser, staar fuldstændig raad-vild over for den Opgave at skulle give nogle vejledende Udtalelser om Poul Moldes sidste Bog: Det funktionelle Samfund. Maaske er det Universitetets Skyld, at det har ført sine Elevers Tanker ind i en bestemt Retning, der gør det umuligt at forstaa en Fremstilling om økonomiske Emner af en Forfatter som Poul Molde, der dog er udgaaet fra en anden dansk videnskabelig Læreanstalt, men rent objektivt kan man ikke udelukke den Mulighed, at Fejlen ligger hos sidstnævnte Anstalt, derved at den ikke har opøvet sin Elev i al Videnskabs Maal: at tænke rigtigt. Men Poul Molde er maaske ikke typisk? Under alle Omstændigheder har Anmelderen ikke kunnet undgaa paany at blive bestyrket i den Overbevisning, at der burde foregaa et intimere Samarbejde mellem Københavns Universitet og Den tekniske Højskole for saa vidt angaar Studiet af Økonomien, saaledes at vi i hvert Fald kunde lære at forstaa hverandre.

Idet Anmelderen saaledes maa give op m. H. t. at fremstille Forfatterens Mening, skal der dog gives et Par Udpluk af forskellige Enkeltheder i Bogen.

Nationalekonomernes Forsøg gennem Tiderne paa at forstaa noget af de økonomiske Foreteelser affærdiges Side 46 med den Bemærkning, at »en systematisk Trængen til Bunds i Elementerne saa man aldrig«. Det anerkendes dog som i en vis Forstand prisværdigt, at Nutidens Økonomer er meget forsigtige med at spaa om Konsekvenserne af ny overraskende Begivenheder, og som lysende Eksempler paa Videnskaber, hvis Udøvere ikke er bange for at tage Stilling til Opgaverne, anføres derefter Ingeniørerne og Lægerne.

Forfatterens Vurdering af den tekniske Udviklings Styrke i den sidste Snes Aar er uden Forbindelse med Virkeligheden. I de store Industrilande regner han med en faktisk gennemsnitlig Forøgelse af Varemængden pr. Arbejdstime paa omkring det 100 (er hundrede) dobbelte, for de mindst industrialiserede Landes Vedkommende til det 10-dobbelte, og for hele den civiliserede Verden altsaa et Sted herimellem. Ud fra noget Kendskab til det statistiske Materiale, der kan belyse den skete Udvikling, nærer Anmelderen ikke Betænkelighed ved at betegne en saadan Opfattelse som Udtryk for den mest fuldkomne Mangel paa Evne til at vurdere økonomiske Kendsgerninger.

Af lignende Karakter er Forfatterens Bedømmelse af Luksusforbrugets Stigning i samme Tidsrum. Side 69 defineres Livsfornødenheder som Ting, der er nødvendige for det rent dyriske Livs Opretholdelse, og Luksus som alt det øvrige, og efter at have brugt nogle Sider til at paavise den Selvfølgelighed, at der forudsat konstant Forbrug af Livsfornødenheder vil foregaa en forholdsvis stor Stigning i Luksusproduktionen ved fremadskridende Teknik, ender Forfatteren Side 77 med at slaa fast, at Luksusforbrugets paa-krævede Vækst siden 1913 »afgjort ikke ligger under 100, snarere 1000 eller maaske 10000 Gange«. Medens vi er ved de store Tal, kan det nævnes, at Forfatteren Side 129 opstiller nogle Forudsætninger, hvorefter Seddelomløbet i Danmark burde være 10800 Mill. Kr.!

Side 106 morer Forfatteren sig med at opstille en Formel for Arbejdsløshedsprocentens Størrelse ved stigende Teknik, og ved at undlade at medtage et Udtryk for Prisniveauets Størrelse fremkommer det Resultat, at alle Arbejdere vilde blive arbejdsløse, hvis de arbejdsløse ingen Understøttelse faar,

og paa den anden Side skal Understøttelsen være uendelig stor, for at ingen skal være arbejdsløs. Og Forfatteren kan endda ikke holde fast ved sine egne Forudsætninger, idet han — efter at have beregnet Understøttelsen til 81 Gange en almindelig Løn, naar Arbejdsløshedsprocenten skal være 10 — bliver bange og erklærer, at »en saadan Understøttelse vil naturligvis være ganske urimelig, og vi behøver derfor slet ikke at undersøge, hvorvidt den overhovedet kunde skaffes til Veje uden gennem en Beskatning«. Forudsætningen er netop den, at de arbejdendes Indtægt skal være konstant, saaledes at hele den stigende Produktion kommer de arbejdsløse til Gode, og der bliver derfor overhovedet ikke Tale om at skaffe de arbejdsløse Filmsstjerne-Gager ved Beskatning af de arbejdende.

Paa de følgende Sider indfører Forfatteren imidlertid i sine Formler nogle Udtryk for Lønnings- og Prisniveauets Forskydninger, og ved at indsætte nogle Tal for den faktiske Udvikling siden 1913 kommer han til det Resultat, at der forudsat »en teknisk Udvikling i Perioden paa 5, 10 eller 100 Gange skulde have været en Arbejdsløshedsprocent paa henholdsvis 87, 95 og 99,6«. Mærkværdigvis studser Forfatteren over denne Uoverensstemmelse med den faktiske Arbejdsløshed, og ved at pynte lidt paa sine Taleksempler faar han Procenten bragt ned til 82, men selv det er jo lidt mere end den faktiske Procent. »Der er da kun den Forklaring tilbage, at der har fundet et Forbrug Sted, som ikke betales, og for hvilket der altsaa paa en eller anden Maade er stiftet Gæld«. Ja — saa kan man gaa med den »Forklaring«. (Anmelderen har valgt en anden Benyttelse af Formlen, idet han modsat Forfatteren sætter den faktiske Arbejdsløshedsprocent i 1932, 31,7 pCt., ind i Formlen og derved finder Størrelsen af den tekniske Udvikling x , medens Forfatteren ud fra en mystisk Viden sætter dette $x = 5, 10$ eller 100 . Efter Anmelderens Beregning skulde herefter det Tal, der angiver den tekniske Udvikling, være steget til godt det dobbelte i de 20 Aar siden 1913. Ganske uanset, at det aldrig kunde falde Anmelderen ind at gaa ind for Forfatterens Formel, skal det dog bemærkes, at det herved fundne talmæssige Udtryk for den tekniske Udvikling nogenlunde svarer til Anmelderens Indtryk af det faktiske).

Man kunde nu stille det Spørgsmaal, om der ikke i Forfatterens Synspunkter og Fremstilling trods Uklarhed og Mærkværdigheder alligevel er noget, som kunde gøre Forfatteren til Samlingspunkt for Tidens Strømninger. Efter Anmelderens Opfattelse er der dog ingen Fare herfor, idet Forfatteren fremkommer med en Række Udtalelser, der i hvert Fald ikke kan bruges i Agitationen mod et kapitalistisk Samfund. Om Kapitalismen siges det saaledes Side 137, at den i sit Anlæg er et fuldt ud funktionelt System, og Samfundets øjeblikkelige Vanskeligheder skyldes, at Kapitalismen ikke er fri, men stærkt indskrænket af marxistiske, politiske Bestræbelser, gennem et forfejlet Understøttelsessystem og et komplet meningsløst Skattevæsen. Om Ivar Kreuger siges det Side 120, at der ikke er Tvivl om, at han ved sine bedrageriske Transaktioner har gavnet Sveriges og hele Verdens Erhvervsliv umaadeligt. Om Statsdrift hævdes det kategorisk Side 143, at Publikum altid bliver dyrere og næsten altid daarligere betjent end under Privatdrift. Arbejdernes Levevilkaar i Nutiden skildres i de mest rosenrøde Farver: »hans Tilværelse er blevet forandret fra en Slaves til en Konges. Livet byder ham i Dag, alt taget i Betragtning, flere Goder og mere Velbehag, end det har budt nogen Farao«. (Side 157).

Endnu et lille Træk til Belysning af Forfatterens Argumentation: Da Karl Marx var en fanatisk Hader og Bekæmper af Kristendommen, frakendes han videnskabelige Kvalifikationer (Side 141).

Det eneste gode, der efter Anmelderens Opfattelse kan siges om Bogen er, at den er et klart Eksempel paa, i hvilken Grad forvirrede Meninger om økonomiske Spørgsmaal kan næres blandt Mennesker, der inden for deres eget Felt kan være anerkendte Dygtigheder.

Henry Stjernqvist.

Even Marstrand: ARBEJDERORGANISATION OG ARBEJDERKAAR I DANMARK FRA 1848 TIL NUTIDEN. Martins Forlag, København 1933. 256 Sider.

Udvalget for social Litteratur, der har til Opgave til billige Priser at faa fremskaffet Bøger om sociale Emner, saaledes at det gøres muligt for den efter social Oplysning »hungrende Menneskemængde« med Udbytte at læse disse Bøger, har udgivet ovenstaaende Bog, der falder godt indenfor Rammen. Bogen kræver ingen særlige Forudsætninger hos Læseren ud over Interesse for Emnet.

Perioden 1848 til Nutiden er delt i 5 Afsnit, første Afsnit: »Fra 1848 til 1870. Fra Laugstvang til Næringsfrihed«, andet Afsnit: »Halvfjerdserne, Industrialismens og Socialismens Gennembrud«, tredje Afsnit: »Fra Fagforening til samvirkende Fagforbund. Lønstigning og Prisnedgang«, fjerde Afsnit: »1898—1914. Fra Storlockout til kollektive Overenskomster. Lønstigning og Prisstigning« og femte Afsnit: »Under og efter Verdenskrigen. Fremgang og Forvirring. Lønnens Stigning og Fald. Arbejdstidsforkortelse«. Forfatteren har i de forskellige Afsnit søgt at fremhæve det, der var særlig typisk for Perioden, samtidig med at han indenfor de enkelte Perioder anvender samme Disposition. Dispositionen er: 1. Periodens økonomiske Karakteristik, 2. Arbejdernes Organisation, 3. Arbejdsløn og Arbejdstid, 4. Arbejderne som Forbrugere og 5. Arbejderlivets Usikkerhed. Behandlingen af de enkelte Punkter er for en Del bestemt af de Oplysninger, der har foreligget vedrørende paa-gældende Periode, og kan derfor virke noget tilfældig og vanskeliggøre Samarbejdet hos Læseren af Udviklingen i de forskellige Afsnit.

Forfatteren begynder med 1848, da Folkefriheden skabtes, han behandler Sammenhængen mellem den økonomiske Udvikling og den nyskabte Folkefrihed, han stiller Udviklingen i Udlandet i Relation til Udviklingen herhjemme, og han behandler bestandig saadanne nye Foreteelser indenfor de forskellige Perioder, som har Indflydelse paa Arbejderkaarene, som f. Eks. Koncentration, Rationalisering, Forbrugsændring og Socialforsikring. Bogen vidner om et grundigt Studium af den foreliggende Litteratur og af foreliggende Oplysninger iøvrigt Emnet vedrørende; den er præget af en Paalidelighed og Objektivitet, man ikke noksom kan prise. Sproget er naturligt og ukunstlet — men med alle de Detailler, Bogen indeholder, og med alle de Afsnit, den er inddelt i, er det ikke lykkedes Forfatteren at give Læseren en letfattelig Oversigt over Udviklingen i den samlede Periode. Skal Læseren skaffe sig et saadant Overblik, kræver det et ikke lille Arbejde fra hans Side. Forfatteren af en populær tænkt Bog burde have lettet Læseren dette Arbejde, ligesom det saglige og objektive i Bogen næppe kunde have taget Skade af lidt mere Sving over Skildringerne.

Kirsten Gloerfelt-Tarp.